

ПІДПРИЄМНИЦЬКА ТА БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

ЄВГЕНА ЧИКАЛЕНКА

Галина Борисівна Пекна

<https://orcid.org/0000-0003-4902-6052>

*ВНЗ «Університет економіки та права
«КРОК», м. Київ, Україна
К.е.н., доцент, доцент кафедри
теоретичної та прикладної економіки*

Анастасія Русланівна Поліщук

*ВНЗ «Університет економіки та права
«КРОК», м. Київ, Україна
студентка 2 курсу спеціальність
«Підприємництво, торгівля та біржова
діяльність» Фахового коледжу*

***Анотація.** Тези присвячено підприємницькій та благодійній діяльності Євгена Чикаленка.*

Євген Харлампійович Чикаленко – визначний український громадський діяч, благодійник, меценат української культури, агроном, землевласник, видавець, публіцист. Один з ініціаторів скликання Центральної Ради. Про нього писали, що він любить Україну «до глибина власної кишені». Вніс величезний внесок в формування української ідентичності.

Народився 21 грудня 1861 р. в с. Перешори.

Освіту здобув у Харківському університеті (природничий відділ). 1894 року переїхав до Одеси, а 1900 року — до Києва, де долучився до громадського життя.

Був меценатом різних починів: на його гроші видано «Російсько-український словарь» Уманця-Комарова (Львів, 1893–1898), він допомагав журналу «Кієвская старина», даючи нагороду (1 000 крб) за найкраще написану історію України та сплачуючи гонорари за українські твори письменства, друковані в «Кієвской старине»; організував при Науковому товаристві імені Шевченка у Львові фонд ім. Мордовця для допомоги українським письменникам, фінансував тижневик Революційної української партії «Селянин» у Львові, став головним фундатором «Академічного Дому»

у Львові (2 5000 крб), заохочуючи наддніпрянську молодь їхати на студії до Львова.

Був активним членом «Старої громади» (з 1900), Загальної української безпартійної демократичної організації, Української демократичної партії (з 1904), Української демократично-радикальної партії (з 1905 р.); 1908 року був ініціатором заснування Товариства українських поступовців і його фактичним головою.

Найбільше до поширення національної свідомості спричинився фундацією (за підтримки Василя Симиренка і Леоніда Жебуньова) єдиних українських щоденних газет на Наддніпрянщині — «Громадська Думка» (1906) і «Рада» (1906–1914). Чикаленко став натхненником української газети та організатором її видавничого життя. Він видавав газету, розвивав, удосконалював, наповнював новими темами й авторами. Це був складний шлях, бо початок будь-якої справи, зазвичай, не буває простим. Були на ньому і розчарування, і гарячі дискусії та розходження з однодумцями, і песимістичні настрої, але Євген Чикаленко зумів утримати цю велику справу, зберіг «Раду», незважаючи на низьку зацікавленість та байдужість до неї широкого загалу українства

Історія Євгена Чикаленка почалася — і тривала значну частину життя — на Півдні України: в селі Перешори, яке тепер розташоване в Одеській області. Там Чикаленко народився 1861 року, і туди ж повернувся після навчання в Харківському університеті.

Через активну громадську діяльність у студентські роки перебування Чикаленка в Перешорах було де-факто засланням — п'ять років він жив там під наглядом поліції.

Переселившись у рідне село, Чикаленко повернувся до сімейного господарства. За п'ять років він став успішним заможним землевласником — частково завдяки спадку від батька і дядька, але також завдяки власним агрономічним експериментам та інноваційним методам ведення господарства.

Це заклало основу статкам майбутнього мецената, які в наступні кілька десятиліть він використовував для розвитку української науки, культури і літератури. У 1890-х роках і на початку 20 століття Євген Чикаленко переїхав спочатку до Одеси, а потім до Києва, де активно долучився до української громадської діяльності.

Попри успішну діяльність як землевласника і агронома, передусім Євген Чикаленко відомий як громадський діяч і меценат українського національного

руху. Мабуть, найбільше досягнення Чикаленка як мецената — підтримка української преси.

На межі 19-20 століть найбільшою перешкодою для розвитку української мови та культури був сумнозвісний Емський указ 1876 року, який разом з Валуєвським циркуляром 1863 року майже цілком забороняв будь-які україномовні видання. Громадські й політичні діячі довгий час намагалися добитися зняття цих обмежень. Зробити це лише завдяки загальноросійській революції 1905 року.

Маніфест 17 жовтня 1905 де-факто скасував Емський указ, що відкрило шлях для створення українських періодичних видань. Євген Чикаленко значною мірою долучився до того, щоб ця можливість втілилась у життя.

Разом з Василем Смиренком і Володимиром Леонтовичем він став видавцем і ключовим фундатором першої щоденної української газети «Громадська думка» наприкінці 1905 року, а після її закриття вісім років поспіль видавав єдину щоденну українську газету «Рада». 1914 року вона була закрита владою через посилення цензури з початком війни.

Газета була не бізнесом, а збитковою справою. Тож деколи у видавців виникали сумніви, чи цінують взагалі українці їхню роботу. Однак Чикаленко справно покривав дефіцити «Ради». Це було важливо, бо в умовах імперської цензури саме преса була чи не єдиним законним центром, навколо якого могло гуртуватися українство.

Конкурс написання книжки з історії України — чудова ілюстрація того, наскільки персональною для Чикаленка була меценатська діяльність.

У спогадах він описує сумну історію, як весною 1895 року поховав у Перешорах 8-річну доньку і вирішив поставити їй пам'ятник не на могилі, а вшанувати пам'ять чимось корисним для громадянства. Меценат взяв тисячу карбованців, які були відкладені на посаг доньки, і оголосив конкурс на найкращу «зв'язно написану історію України» для читача із середнім рівнем освіти.

Ця історія також ілюструє ширший напрям фундаторської діяльності мецената — підтримку української науки і освіти. Підвищення самосвідомості та грамотності серед українців цікавило його ще відтоді, як він активно займався землею і намагався поширювати серед селян на Півдні України найкращі практики господарства, які використовував у своєму помісті. Утім, основний його внесок у розвиток освіти — пожертви на освітні й наукові ініціативи в Україні.

Крім спроб видати універсальну історію України, Чикаленко підтримував Наукове товариство імені Шевченка, а на початку 1900-х років пожертвував 25 тисяч карбованців на будівництво Академічного дому у Львові для української студентської молоді, який був збудований за ініціативою Михайла Грушевського. Чикаленко не був єдиним жертводавцем, але пожертвував найбільшу суму.

Також Чикаленко був одним з найбільших меценатів української літератури свого періоду. Він надавав фінансову допомогу видатним українським письменникам. Кільком Чикаленко виплачував щомісячні стипендії для підтримки їхньої праці, наприклад, Володимиру Винниченку і Михайлу Коцюбинському.

Окрім особистого фінансування, Чикаленко також заснував програми з підтримки письменників: виплачував гонорари авторам творів, які друкувала «Кіевская старина», а також створив фонд допомоги українським письменникам.

Однак підтримка української справи була для нього глибоко особистою, і щось йому не давало заспокоїтися і насолоджуватися життям заможного землевласника. Мабуть, тому Чикаленко десятиліття підтримував українські ініціативи, не рахував витрат на громадські ініціативи і зрештою став «менеджером українського руху».

Помер Євген Чикаленко від хвороби 20 червня 1929 року в місті Подебради, в Чехії.

Ключові слова

підприємницька діяльність, благодійна діяльність, Євген Чикаленко, меценат української культури

Список літератури

1. Дорошенко Д. Євген Чикаленко: його життя і громадська діяльність. - Прага, 1934.
2. Іваницька С. Г. Чикаленко Євген Харлампійович // Іваницька С. Г. Українська ліберально-демократична партійна еліта: «колективний портрет» (кінець XIX - початок XX ст.). - Запоріжжя: Просвіта, 2011. - С.403-408
3. Старовойтенко І. «Євген Чикаленко: людина на тлі епохи» : монографія. - К.: Темпора, 2009. - 544 с